

КЕЙС- ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Пащенко Тетяна Миколаївна

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії методик професійної освіти і навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Реферат. Використання кейс-технології дає можливість розвивати інтелектуальні навички майбутніх кваліфікованих робітників, сприяє досягненню успіхів у формуванні їхньої технологічної культури.

Застосування викладачем кейс-методу для навчання майбутніх кваліфікованих робітників, з одного боку, стимулює індивідуальну активність учнів, формує позитивну мотивацію до навчання, зменшує «пасивних» і невпевнених у собі учнів, забезпечує високу ефективність навчання і розвитку майбутніх фахівців, формує певні особистісні якості компетенції, а з другого – дає можливість викладачу самовдосконалюватись, оновлювати власний творчий потенціал.

У статті розглянуті дидактичні принципи, на сукупності яких базується застосування кейс-методу, виділені ознаки, що дають змогу відрізнити їх від інших методів навчання. Наведені вимоги до створення кейсів, розроблена послідовність їх створення.

Проведений аналіз показав, що використання кейс-методу в практиці навчально-виховного процесу ПТНЗ будівельного профілю має певні переваги і можливості його розвитку.

Водночас із позитивними моментами, застосування кейс-методу в ПТНЗ має й недоліки, що істотно впливають на умови впровадження кейс-технологій у навчальний процес. На сьогодні ще недостатньо розроблені пакети кейсів для різних дисциплін по підготовці кваліфікованих робітників. Упровадження кейс-технологій в навчальний процес ПТНЗ знаходиться поза межами реальної уваги, не маючи ні теоретичної, ні методичної підтримки.

Ключові слова: інтерактивні технології, кейс-метод.

Постановка проблеми. Головним завданням професійно-технічної освіти є підготовка творчого, активного, відповідального висококваліфікованого робітника, компетентного і конкурентоспроможного на ринку праці. Перед викладачами професійно-технічного навчального закладу постає задача формування такого випускника, який буде вміти швидко адаптуватись в нових умовах, активно діяти, самостійно приймати рішення, вчитись упродовж життя. Тому існує постійна проблема вдосконалення якості освіти відповідно до вимог сьогодення та прогнозів майбутнього.

Нині актуальним є створення нових освітніх технологій, які мають сприяти загальному розвитку особистості, формуванню її світоглядної культури, індивідуального досвіду, творчості.

Сьогодні молодь, більше, ніж будь-коли, повинна вміти вирішувати складні нестандартні завдання, критично аналізувати обставини і приймати відповідно до ситуації рішення на основі аналізу інформації. Здатність мислити критично має формуватися в навчальному закладі. Розвиток пізнавальних, творчих навичок та умінь, що потребують самостійного конструювання знань та орієнтації в інформаційному просторі, лежить в основі інноваційних технологій навчання.

Проблема впровадження кейс-технологій у практику вищої професійної освіти на даний час є вельми актуальною, що зумовлене двома тенденціями:

- перша впливає із загальної спрямованості розвитку освіти, її орієнтації не стільки на отримання конкретних знань, скільки на формування професійної компетентності, умінь і навичок розумової діяльності, розвиток здібностей особистості, серед яких особлива увага надається здібності до навчання, умінню опрацьовувати величезні масиви інформації;
- друга – з розвитку вимог до якості фахівця, який повинен володіти необхідним набором компетенцій, що дадуть йому змогу організувати пошук оптимальних рішень у різних ситуаціях, відрізнитися системністю і ефективністю дій у нових умовах [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі використання кейсів у підготовці майбутніх фахівців присвячені дослідження Е.Ф. Зеєра [3], П.М. Шеремета, Л.Г. Канищенко [11] та ін. Теоретичні засади застосування сучасних педагогічних технологій у навчальному процесі розкрито у працях І. Богданової, О. Михайлової [6], В. Матірко, В. Полякова [8], Ю. Ткаченка, О. Сидоренка, Ю. Сурміна, В. Лободи, А. Фурда [10]. Активні групові методи навчання інтенсивно розробляли такі вчені-психологи: Л. Асімова, Н. Богомолова, Ю. Ємельянов [2], Д. Кавтрадзе [4], А. Смолкін та ін. За редакцією Ю. Сурміна у 2002 році було видано фундаментальну працю “Ситуационный анализ, или анатомия кейс-метода” [10].

Розроблена англійськими науковцями М. Шевером, Ф. Едейем та К. Сйтс case study (кейс-метод, метод аналізу ситуацій) стала однією з інтерактивних методик, що набула популярності у Великобританії, США, Німеччині, Данії та інших країнах.

Мета статті. Провести аналіз застосування інтерактивних технологій, а конкретно, кейс-методу в практиці навчально-виховного процесу ПТНЗ будівельного профілю.

Виклад основного матеріалу. Використання даної педагогічної технології дає можливість розвивати інтелектуальні навички майбутніх кваліфікованих робітників, які будуть їм потрібні в подальшому навчанні і в професійній діяльності, сприяє досягненню успіхів у формуванні їхньої технологічної культури.

Застосування кейс-методу базується на єдності дидактичних принципів:

- індивідуальний підхід до кожного учня;
- забезпечення достатньою кількістю наочних матеріалів;
- максимальна свобода в навчанні;
- формування навиків самостійності, самоорганізованості, уміння працювати з інформацією;
- концентрація на основних положеннях, а не на великому об'ємі теоретичного матеріалу;

- акцентування уваги на розвитку позитивних і необхідних для подальшого удосконалення якостей майбутнього кваліфікованого робітника.

Кейс-технології засновані на самостійному вивченні друкованих і мультимедійних навчально-методичних матеріалів, що надаються студенту в спеціальній формі (кейс). Суть технології полягає у використанні конкретних ситуацій для спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень з певного розділу дисципліни. Ефективність методу в тому, що він достатньо легко може бути поєднаний з іншими методами навчання, тобто кейс-метод дасть змогу доповнити арсенал методичних прийомів.

Кейс-технологія одночасно відображає і практичну проблему, й актуалізує певний комплекс знань, необхідний для вирішення цієї проблеми, а також вдало суміщає навчальну, аналітичну і виховну діяльність. Метод надає можливість розвинути в майбутніх кваліфікованих робітників самостійне мислення, вміння глибше зрозуміти тему, уявлення, мислення та дискусію, аналітичне стратегічне мислення, вміння вирішувати проблеми і робити раціональні висновки, комунікаційні навички. Кейс-метод дає змогу навчитися поєднувати теоретичні знання з реаліями життя, перетворювати абстрактні знання у цінності і вміння.

Ідеї кейс-методу або методу ситуаційних вправ полягають у наступному:

- метод призначений для отримання знань з навчальних дисциплін, змістовна частина яких дуже швидко змінюється з розвитком сучасних технологій;
- результатом застосування даного методу є не тільки отримані знання, а й професійні навички;
- акцент навчання переноситься на отримання знань, на співпрацю учня і викладача;
- майбутній кваліфікований робітник не тільки отримує знання, у процесі роботи над кейсом розвивається його система цінностей, професійних позицій, життєвих установок;

- акцент робиться на самостійне навчання студентів на основі колективних зусиль. При цьому дії викладача зводиться до спостереження й управління дискусією студентів.

Вимоги до створення кейсів:

- відповідати чітко поставленій меті створення;
- навчальна проблема має бути пов'язана з матеріалом, що вивчається;
- мати відповідний рівень складності;
- проблеми повинні нести пізнавальну значущість;
- мають ґрунтуватися на досвіді і знаннях учнів;
- основним своїм змістом проблема повинна задавати напрям пізнавальному пошуку, вказувати напрям до її рішення;
- провокувати дискусію;
- розвивати логічне і критичне мислення;
- бути актуальним на сьогоднішній день;
- ілюструвати типові ситуації;
- мати декілька рішень.

Розглядаючи сутність кейс-методу, Платов В.Я. виділяє такі ознаки, що уможлиблюють відрізнення його серед інших методів навчання:

- наявність моделі соціально-економічної системи, стан якої розглядається в деякий момент часу;
- колективне вироблення рішення;
- багатоальтернативність рішень;
- єдина мета при виробленні рішень;
- наявність системи групового оцінювання діяльності;
- наявність керованої емоційної напруги студентів [7, с 13-16].

Кейс – інтелектуальний продукт, результат науково-методичної діяльності викладача що має свої джерела: суспільне життя з усією багатогранністю є джерелом сюжетів, проблем і фактів кейсу.

Метод case-study інтегрує в собі технології розвиваючого навчання, включаючи процедури індивідуального, групового і колективного розвитку, формування різноманітних особистісних якостей учнів.

Створення кейсу проходить в такій послідовності (рис. 1):

Рис. 1. Послідовність створення кейсу.

Використання кейс-методу як інтерактивної технології навчання це складний процес, в якому можливо виділити такі етапи:

- ознайомлення учнів з текстом кейса його аналіз (частіше всього цей етап проходить за декілька днів до його обговорення і реалізується як самостійна робота);
- організація обговорення кейса (дискусії, презентації);
- оцінювання учасників обговорення;
- підведення підсумків.

Вирішення кейсів рекомендується проводити в 5 етапів (рис. 2):

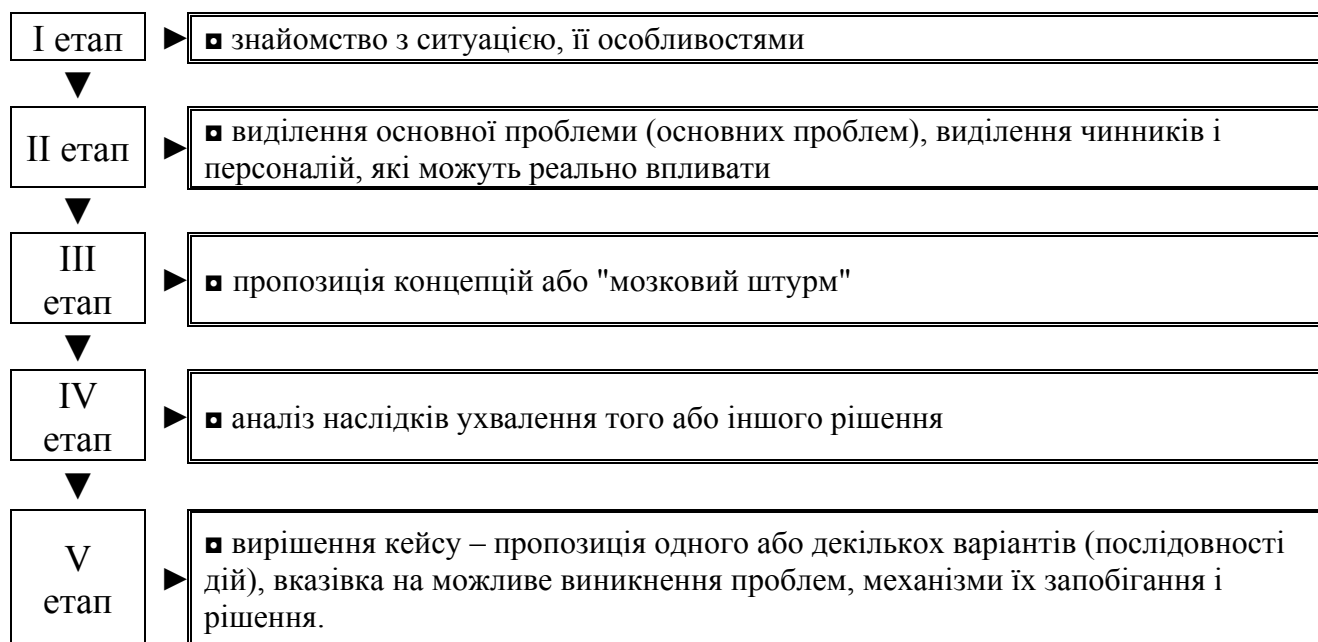

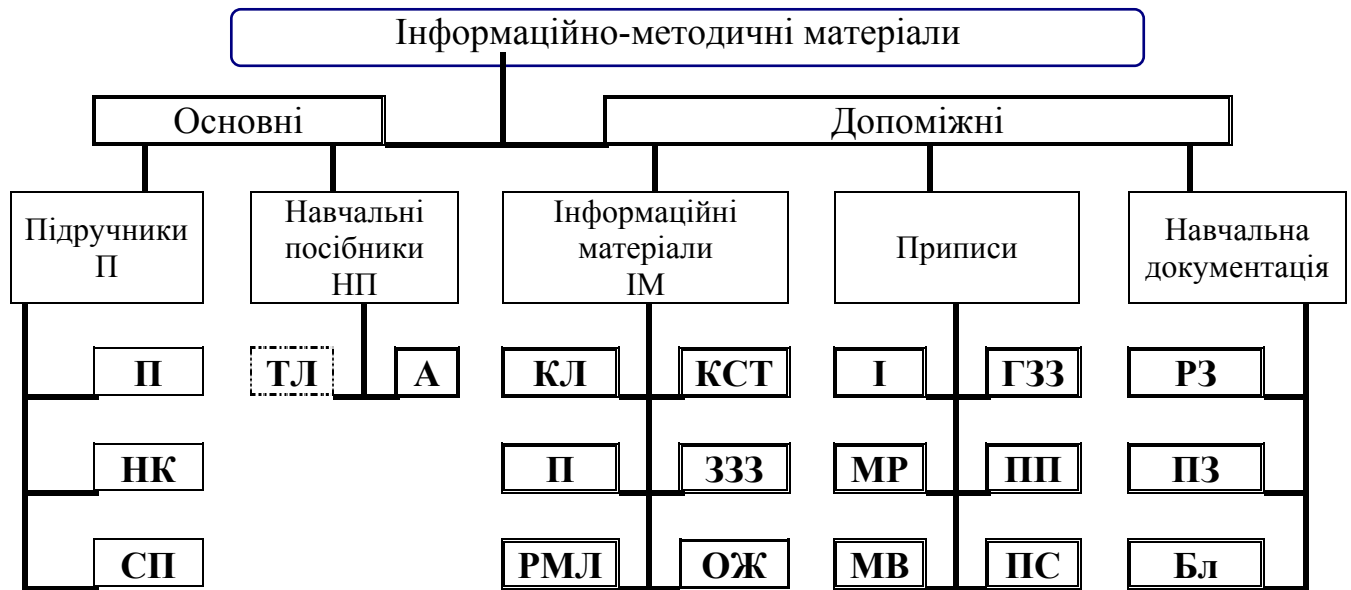
Рис. 2. Етапи вирішення кейсів.

Проте добре підготовленого кейсу мало для ефективного проведення заняття. Для цього необхідно ще підготувати методичне забезпечення, як для самостійної роботи студентів, так і для проведення самого заняття.

Сукупність джерел інформації, навчальної документації, підручників, які забезпечують оптимальні умови для активної пізнавальної навчальної діяльності студентів становить збірник інформаційно-методичних матеріалів.

В загальному випадку збірник інформаційно-методичних матеріалів повинен забезпечувати документами – носіями інформації всі елементи організаційно-психологічної структури діяльності навчання.

Збірник інформаційно-методичних матеріалів спеціальних дисциплін, що вивчають майбутні кваліфіковані робітники будівельної галузі, може бути представлений у вигляді схеми (рис. 3).

Умовні позначення:

- випускають видавництва;
- випускає навчально-методичний центр;
- випускає ПТНЗ.

Рис. 3. Основні види інформаційно – методичних матеріалів дисципліни.

Позначення: НК – комплекс навчальних книг; СП – серія підручників; ТЛ – тексти лекцій; А – альбоми вузлів; КЛ – конспект лекцій; П – пам’ятки; РМЛ – роздатковий матеріал до лекцій (таблиці, графіки, схеми, рисунки тощо); КСТ – креслення, схеми, таблиці для практики; 333 – збірник завдань-задач для самостійної роботи; ОЖ – огляди, журнали; І – інструкційні карти для практичних занять; МР – методичні рекомендації; МВ – методичні вказівки; ГЗЗ – графіки здачі завдань; ПП – плани, програми дисципліни, занять; ПС – плани семінарів; РЗ – робочі зошити; ПЗ – пояснювальні записки; Бл – бланки.

На момент дослідження жодна бібліотека навчального закладу не мала повного комплексу навчально-методичних матеріалів у друкованій або електронній формі. Низьким, як правило, є документозабезпечення спеціальних і вибіркового навчальних дисциплін.

Програмне забезпечення передбачає пошук технічних засобів, за допомогою яких організовується доставка кейса. Можливі різні варіанти надання програмного продукту споживачам освітніх послуг. Це може створення інформаційно-освітнього сайту, завдяки якому в інтерактивному режимі буде здійснена доставка кейса. Іншою можливістю є використання Інтернету, електронної пошти для розсіпки навчально-методичних матеріалів [9 с. 247].

Педагогічний потенціал кейс-метода значно вищий ніж педагогічний потенціал традиційних методів навчання. Наявність в структурі методу дискусій, обговорень, аргументацій навчає майбутніх кваліфікованих робітників дотримання норм і правил професійного спілкування. Кейс-метод має великий виховний потенціал з позиції формування особистісних якостей: креативності; працьовитості; готовності взяти на себе відповідальності за результати власного аналізу ситуації і за роботу всієї групи; впевненості в собі; розвиток вольових якостей, цілеспрямованості; здатності до конкурентоспроможності; соціально активної і життєво компетентної особистості, здатної до саморозвитку, самовдосконаленню і самореалізації.

Досвід використання кейс-технологій дозволив визначити основну перевагу цієї групи технологій над традиційними формами навчання – це можливість більш оперативного керівництва студентом, його виховання в процесі спілкування з викладачем і групою [9 с. 247-248].

Викладачі ПТНЗ визначили проблеми впровадження кейс-технологій в практику вищої професійної освіти. Наступний етап дослідження полягав у з'ясуванні значущості кожного із зазначених факторів для викладачів, шляхом проведення серед них анкетування. Шляхом математичних підрахунків, ми здійснили ранжування факторів, результати якого подані у в табл. 1.

Результати ранжування основних проблем впровадження кейс-технологій
в практику вищої професійної освіти

Проблема	Ранг
1. Відсутність розроблених кейсів із спеціальних дисциплін.	1
2. Кейс-метод не передбачений у навчальному плані.	11
3. Робота над ситуацією займає більше часу чим рамки, відведені на урок.	7
4. Консерватизм, не підтримується новий метод навчання.	4
5. Дуже мало літератури про метод навчання.	8
6. Для розробки кейсів немає стимулу (цей процес досить трудомісткий).	2
7. Потрібна спеціальна підготовка вчителів для проведення кейсів.	5
8. Неоднозначність сприйняття учнями кейс-методу.	9
9. Педагогічна та методична некомпетентності багатьох викладачів.	6
10. Відсутність бажання вивчати методіку викладання та психологію людини.	3
11. Сучасний студент дуже неохоче сприймає пропозицію викладача висловити свою думку, своє враження.	10

Отримані результати дають можливість зробити висновок, що основною проблемою в справі впровадження кейс-технологій у навчальний процес підготовки кваліфікованих робітників є відсутність розроблених кейсів із спеціальних дисциплін і відсутність стимулу для їх розробки.

Висновки. Застосування викладачем кейс-методу для навчання майбутніх кваліфікованих робітників з одного боку стимулює індивідуальну активність учнів, формує позитивну мотивацію до навчання, зменшує «пасивних» і невпевнених у собі учнів, забезпечує високу ефективність навчання і розвитку майбутніх фахівців, формує певні особистісні якості і компетенції, а з другого дає можливість самому

викладачу самовдосконалюватись, по-іншому мислити й діяти та оновлювати власний творчий потенціал.

Проведений аналіз використання кейс-методу в практиці навчально-виховного процесу ПТНЗ будівельного профілю має наступні переваги: розвиток навичок аналізу та синтезу; розвиток практичних навичок учнів необхідних в їх майбутній діяльності; використання теоретичних знань, отриманих на занятті, для вирішення конкретних виробничих проблем; вміння використовувати різну інформацію для прийняття рішення; використання в повній мірі природних можливостей учнів; розвиток комунікативних навичок; розвиток креативного мислення.

Застосування кейс-технологій має ряд можливостей: можливість зближення теорії і практики підготовки кваліфікованих робітників будівельної галузі; можливість перетворити навчання в ділову гру й захопити нею молодіжну аудиторію, підвищити інтерес до навчання; можливість самореалізації та самодостатності особистості; можливість створення позитивної мотивації учнів; можливість розвивати відповідальність за наслідки власної праці; можливість розширення між предметних зв'язків.

На умови впровадження кейс-технологій в навчальний процес ПТНЗ також впливають недоліки: можливість лише епізодично використовувати методіку в навчальному процесі; великий обсяг підготовки у порівнянні з традиційною методикою та невідповідність цієї роботи та заробітної платні педагогічного працівника; складність добору креативних груп з огляду на психологічні особливості та рівні підготовки особистості; відсутність у вихованців ПТНЗ (через низький рівень шкільної підготовки) належного рівня загальних знань, креативності, загально-навчальних вмінь та навичок (аналізу, синтезу, усного мовлення тощо); недостатній рівень умінь і можливості вербального відтворення думки у вихованців ПТНЗ.

На сьогодні недостатньо розроблені пакети кейсів для різних дисциплін по підготовці кваліфікованих робітників. Впровадження кейс-технологій в навчальний процес ПТНЗ знаходиться поза межами реальної уваги, не маючи ні теоретичної, ні методичної підтримки.

Кейс-метод сьогодні повинен мати активне застосування в Україні, оскільки відповідає потребам часу і несе в собі великі потенційні можливості.

Подальшого вивчення потребує стан впровадження кейс-технологій в навчальний процес ПТНЗ, його теоретична і методична підтримка.

Література

1. Долгоруков А. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.vshu.ru/lections.php?tab_id=3&a=info&id=2600

2. Емельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение. Л.: Изд-во ЛГУ, 1985. – 168 с.

3. Зеер Э. Ф. Психология профессиональных деструкций: учебное пособие для вузов / Э. Ф. Зеер, Э. Э. Сыманюк: М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2005. – 240 с.

4. Кавтрадзе Д. Н. Обучение и игра. Введение в активные методы обучения. – М., 1998. – С.8.

5. Наумова М. Использование метода case-study в преподавании экономических дисциплин в высших учебных заведениях [Електронний ресурс] / М. Наумова, Л. Гладкова. – Режим доступу: <http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc Gum/Gnvp/2012 8 2Z9.pdf>.

6. Михайлова Е. А., Кейс и кейс-метод.-М.: Центр маркетинговых исследований и менеджмента, 1999. – 136 с.

7. Платов В. Я. Деловые игры: разработка, организация и проведение: учебник / В.Я. Платов. – М.: Профиздат, 1991. – 192 с.

8. Сборник деловых игр, конкретных ситуаций и практических задач [Текст] : метод. пособие / В. И. Матирко, В. В. Поляков, И. М. Стариков [и др.] ; под ред. В. И. Матирко, 1991. – 255 с.

9. Сікора Я. Б. Кейс-технології при вивченні «Методів оптимізації». Науково-дослідна робота молодих учених: стан, проблеми, перспективи: матер. II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., присв. 95-річчю Херсонського держ. ун-ту. – с. 244-248.

10. Ситуационный анализ, или Анатомия Кейс-метода / под ред. д-ра социологических наук, профессора Сурмина Ю. П. Авторы: Ю. Сурмин, А. Сидоренко, В. Лобода, А. Фурда, И. Катерыняк, Кеси Меер. – Киев: Центр инноваций и развития, 2002. – 286 с.

11. Шеремета П. М., Каніщенко Л. Г. Кейс-метод: з досвіду викладання в українській бізнес-школі/ За ред. О. І. Сидоренка; 2-ге вид. – К.: Центр інновацій та розвитку, 1999. – 80с.

Реферат. Использование кейс-технологии дает возможность развивать интеллектуальные навыки будущих квалифицированных рабочих, которые будут им нужны в дальнейшей учебе и в профессиональной деятельности, способствует достижению успехов в формировании их технологической культуры.

Применение преподавателем метода кейса для учебы будущих квалифицированных рабочих с одной стороны стимулирует индивидуальную активность учеников, формирует позитивную мотивацию к учебе, уменьшает "пассивных" и неуверенных в себе учеников, обеспечивает высокую эффективность учебы и развития будущих специалистов, формирует определенные личностные качества и компетенции, а из другой дает возможность самому преподавателю самосовершенствоваться, по-другому мыслить и действовать и обновлять собственный творческий потенциал.

В статье рассмотрены дидактичные принципы, на совокупности которых базируется применение метода кейса, выделены признаки, которые позволяют отличить от других методов учебы. Приведены требования к созданию кейсов, разработана последовательность создания кейса.

Проведенный анализ показал, что использование метода кейса в практике учебно-воспитательного процесса ПТУ строительного профиля имеет определенные преимущества, ряд возможностей.

Наряду с позитивными моментами применения кейс-метода в ПТУ имеет ряд недостатков, которые существенно влияют на условия внедрения технологий кейса в учебный процесс.

На сегодня недостаточно разработанные пакеты кейсов для разных дисциплин по подготовке квалифицированных рабочих.

Внедрение кейс-технологий в учебный процесс ПТУ находится вне пределов реального внимания, не имея ни теоретической, ни методической поддержки.

Ключевые слова: интерактивные технологии обучения, кейс-метод

In this article the using of interactive technologies, and the case method in particular, in educational process practice of vocational schools of building character is analized.

Interactive educational technologies, the case-method